

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ

Стасюк О.О. Становлення, формування, діяльність тоталітарної інституції уповноважених в УСРР в роки Голодомору-геноциду. Переяслав, 2021

Український голодоморознавчий науковий дискурс не втрачає актуальності і є ключовим для сучасного українського громадянського суспільства.

У цьому контексті унікальною є робота науковиці Олеси Стасюк «Становлення, формування, діяльність тоталітарної інституції уповноважених в УСРР в роки Голодомору-геноциду». Рецензована монографія присвячена аналізу тих інструментів та механізмів, які комуністичні керманічі радянської імперії застосовували для утвердження та легітимації своєї влади. Одним із таких знарядь утвердження в Україні комуністичного тоталітарного режиму став інститут уповноважених, які були практичними виконавцями злочину Голодомору-геноциду.

Дослідниця уперше в українській історіографії проаналізувала процес становлення інституту уповноважених напередодні та в роки Голодомору 1932–1933 рр.

Архітектоніка монографії розкриває процес трансформації та деформації соціальної структури українського соціуму в 1920-х роках; становлення й функціонування інституту уповноважених у 1932 р.; діяльність уповноважених у ході організації Голодомору у 1933 р.; відтворює соціально-психологічний портрет уповноважених – виконавців злочину геноциду.

О.Стасюк у достатній мірі змогла використати принцип історизму, застосувавши його при аналізі історичних процесів та подій, що дало їй змогу висвітлити усі основні явища, які відбувалися в українському соціумі у 1920-х роках, у розвитку та системній єдності. Науковиця застосувала новітній методологічний інструментарій, притаманний європейським історичним студіям із використанням методів соціальної

психології, усної історії, і поєднавши їх з глибоким джерелознавчим аналізом.

У монографії Олесі Стасюк дістала достатнє висвітлення проблема формування інституту уповноважених, виокремлені його відмінності від подібних кампаній з мобілізації партактиву різних рівнів. Ґрунтовну увагу у рецензованій праці О. Стасюк присвячено кореляційним зв'язкам із геноцидними діями комуністичного режиму у ході хлібозаготівельних кампаній 1932–1933 рр. та дослідженню специфіки мобілізації для роботи у селі уповноважених усіх рівнів. Авторка слушно зауважує, що специфіка мобілізації полягала у поєднанні двох факторів: політичної благонадійності кандидатів та нерозуміння мобілізованими специфіки сільського господарства, а вище партійно-радянське керівництво СРСР підозрювало низову ланку партійно-радянського і колгоспного керівництва у «зрощенні із куркулем».

Окрему увагу науковиця присвятила відтворенню соціально-психологічного портрету типового представника інституту уповноважених. Авторка на основі архівних та усноїсторичних джерел переконливо довела індоктринацію та зросійщення цієї категорії партактиву.

Заслуговує на увагу наявність у роботі графіків та таблиць, які наочно відтворюють природний приріст та рух населення України, стратегій зріз, статтево-вікову структуру та загалом відтворюють соціальну трансформацію та деформацію українського соціуму. Разом з тим, на наш погляд, бажано б було подати зведені данні про кількість залучених уповноважених по областях та у районах УСРР, враховуючи їх декларовану комуністичним тоталітарним режимом та фактичну кількість, що перебували на місцях.

Отже, Олеся Стасюк, поставивши перед собою нелегке завдання – всебічно дослідити феномен інституту уповноважених, на нашу думку, цілком впоралася із ним. Переконані, що окрім академічної цінності, монографія

дослідниці Олесі Стасюк «Становлення, формування, діяльність тоталітарної інституції уповноважених та виконавців в УСРР в роки Голодомору-геноциду» буде цікавою та суспільно корисною і масовому читачу, особливо у сучасних умовах подолання українським громадянським суспільством тоталітарної спадщини.

Рецензент:

Доктор історичних наук, професор
Завідувач відділу архівних фондів рукописів та
фонозаписів Інституту мистецтвознавства,
фольклористики та етнології імені
М. Т. Рильського НАН України

В. Борисенко